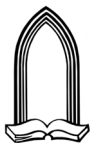

ГАЛИЧ

ВИПУСК 6

З Б І Р Н И К Н А У К О В И Х П Р А Ц Ї

Ліля-НВ
Івано-Франківськ
2021

УДК 94 (47.867) (08)
ББК 63.3(4УКР)я43
Г 15

Галич. Збірник наукових праць. Вип. 6. / За ред. А. Стасюка. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2021. 200 с.

У збірнику наукових праць вміщено статті і матеріали, присвячені різноманітним питанням історії міста Галича. Авторський колектив становлять дослідники українських і зарубіжних університетів та науково-дослідних установ. Видання адресоване широкому колові читачів, зацікавлених історією рідного краю і його зв'язків із країнами Європи і світу.

Редакційний комітет

Мирослав Волощук (Івано-Франківськ, Україна)
Дюра Гарді (Нови Сад, Сербія), Анета Голембовська-Тобіаш (Пльзень, Чехія)
Олександр Головка (Київ, Україна), Даріуш Домбровський (Бидгощ, Польща)
Мартін Гомза (Братислава, Словаччина),
Василь Іваночко (Івано-Франківськ, Україна)
Віталій Нагірний (Краків, Польща), Яніна Риєр (Краків, Польща)
Андрій Стасюк (Галич — Івано-Франківськ, Україна)
Богдан Томенчук (Івано-Франківськ — Коломия, Україна)
Марта Фонт (Печ, Угорщина), Андріан Юсуповіч (Варшава, Польща)
Анджей Янечек (Варшава, Польща)

На обкладинці панорама Галича середини ХІХ ст.
з колекції о. Антіна Петрушевича (1821—1913)

*Затвердила до друку вчена рада Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
26 жовтня 2021 р. протокол № 9*

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021
© Факультет історії, політології і міжнародних відносин, 2021
© Центр медієвістичних студій, 2021
© Національний заповідник «Давній Галич», 2021
© Видавництво «Лілея-НВ», 2021

ISBN 978-966-668-552-3

З МІСТ

Переднє слово	7
ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ГАЛИЧА	9
<i>Богдан Томенчук (Івано-Франківськ – Коломия, Україна)</i> Ландшафтно-географічні особливості і просторово-територіальна організація давнього Галича	10
<i>Bohdan Tomenchuk (Ivano-Frankivsk – Kolomya, Ukraine)</i> Landscape-geographical features and spatial-territorial organization of Ancient Halych	10
<i>Віталій Нагірний (Краків, Польща)</i> Галицький воєвода Коснятин Сірославович: спроба біографічного нарису	38
<i>Vitaliy Nagirnyy (Krakow, Poland)</i> Kosniatyn Siroslavovych, Voivode of Halych: an Attempt at a Biographical Essay	38
<i>Олександр Алфьоров (Київ, Україна)</i> Печатки госпітальєрів у княжому Галичі та Володимирі (контакти Русі та Латинського Сходу за сфрагістичними пам'ятками)	48
<i>Oleksandr Alf'orov (Kyiv, Ukraine)</i> Seals of Hospitallers in Princely Halych and Volodymyr (Contacts between Rus' and Latin East According to the Sphragistic Monuments)	48

<i>Олександр Головка (Київ, Україна)</i>	
Боротьба князя Мстислава Мстиславича Удатного за оволодіння Галичем	
(до 800-річчя утвердження князя в Галицькій землі).....	56
<i>Olexandr Holovko (Kyiv, Ukraine)</i>	
The struggle of prince Mstislav Mstislavich the Daring for the control of Halych	
(to the 800th anniversary of the approval of the prince in the Halych land)	56
НОВА І НОВІТНЯ ІСТОРІЯ МІСТА	91
<i>Ярополк Клюбa (Галич, Україна)</i>	
Крилоська друкарня	92
<i>Yaropolk Kliuba (Halych, Ukraine)</i>	
Printing house of Krylos	92
<i>Андрій Стасюк (Галич – Івано-Франківськ, Україна)</i>	
Панорама Галича з колекції отця Антіна Петрушевича (1821–1913)	100
<i>Andrii Stasiuk (Halych – Ivano-Frankivsk, Ukraine)</i>	
Panorama of Halych from the collection of father Anthony Petrushevych (1821–1913)	100
<i>Володимир Козелківський (Галич, Україна)</i>	
Польське товариство «Сокіл» у Галичі (1903–1939)	112
<i>Volodymyr Kozelkivskyyi (Halych, Ukraine)</i>	
Polish Society «Sokil» in Halych (1903–1939)	112
<i>Андрій Чемеринський (Галич, Україна)</i>	
Вересневі дні у Галичі в 1939 році – забуті епізоди. Початок Другої світової війни і окупація міста Червоною армією	124
<i>Andrii Chemerynskyi (Halych, Ukraine)</i>	
September Days in Halych in 1939 – Forgotten Episodes. The Beginning of Second World War and the Occupation of the City by the Red Army	124

ГАЛИЧ НА СТОРІНКАХ ІНОЗЕМНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. ПЕРЕДРУКИ	143
<i>Наталія Полонська-Василенко (Мюнхен, Федеративна Республіка Німеччини)</i>	144
Княгиня Романовая Ганна	
<i>Natalia Polonska-Vasulyenko (Munich, Federal Republik of Germany)</i> Princess of Roman Hanna	144
<i>Василь Пуцко (Калуга, Росія)</i> Давньоруське художнє лиття зі старого Галича	155
<i>Vasyl Putsko, Kaluha, Russia</i> Ancient Rus Artistic Casting from Old Halych	155
 ГАЛИЧ НА СТОРІНКАХ ПРЕСИ	165
Археологічні розкопки Ярослава Пастернака в Крилосі на шпальтах української міжвоєнної преси (Частина 1)	166
Archaeological excavations of Yaroslav Pasternak in Krylos on the coats of the Ukrainian interwar press (Part 1)	166
Замітки	195
Автори	197
Інформаційна сторінка	199

ГАЛИЦЬКИЙ ВОЄВОДА КОСНЯТИН СІРОСЛАВОВИЧ: СПРОБА БІОГРАФІЧНОГО НАРИСУ

У статті зроблено спробу відтворити біографію одного з відоміших представників галицьких еліт XII ст. воєводи Коснятина Сірославовича. Підтверджений джерелами період його діяльності охоплює 1156/1157–1171/1172 рр. Можна припустити, що він народився не пізніше ніж у першій половині 20-х рр. XII ст. і свою кар'єру розпочав ще за часів правління Володимирка Володаревича. Протягом 1156/1157–1170/1171 рр. Коснятин був галицьким воєводою і належав до найближчого оточення Ярослава Володимирковича. Помер після 1171/1172 р. Немає підстав вважати, що між Коснятином Сірославовичем та Володиславом Кормильчичем існували родинні зв'язки, чи пов'язувати боярина із заснуванням м. Снятина в галицькому Пониззі.

Ключові слова: Коснятин Сірославович, воєвода, галицькі еліти, Галич.

Еліти Галицького князівства періоду його найбільшого піднесення в середині і другій половині XII ст. надзвичайно слабо відображені на сторінках письмових джерел. Фактично дослідникам відомо тільки про кількох осіб, які входили до найближчого оточення Володимирка Володаревича і Ярослава Володимирковича. До них належать: звенигородський воєвода Іван Халдеєвич; перемишльський воєвода (?) Ізбигнев Івачевич; галицькі воєводи Тудор Єльчич і Коснятин Сірославович. Першим трьом із перелічених урядників я вже присвятив увагу в окремих студіях¹, а в цій

¹ Див.: Нагірний В. Звенигородський воєвода Іван Халдеєвич. Просопографічні замітки // Княжа доба: історія і культура / відп. ред. В. Александрович. Львів: Інститут українознавства НАНУ, 2019. Вип. 13. С. 94–98; Eiusdem. Ze studiów nad prozopografią elit ruskich w XII wieku: Izbygniew Iwaczewicz // Rocznik Przemyski. Historia / pod red. T. Pudłockiego i W. Szymborskiego. Przemyśl: Sanset Przemyśl, 2020. Т. 56. S. 3–11; Його ж. Галицький воєвода Тудор Єльчич // Галич. Збірник наукових праць / ред. М. Волощука. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2020. Вип. 5. С. 8–16.

публікації буде зроблено спробу відтворити біографію останнього із них — Коснятина Сірославовича.

Досліджуваний представник галицьких еліт згадується на сторінках *Київського літопису* під особовими назвами: «Кснѣтинъ»², «Косиятинъ»³, «Костятинъ»⁴, «Кснѣтина Сѣрославича»⁵, «Коснятина Сѣрославича»⁶, «Кстѣтинъ Сѣрославичъ»⁷, «Костянтин Сѣрославичъ»⁸.

Ім'я урядника, без сумніву, походило від імені імператора Константина Великого і було знане на Русі вже на початку XI ст.⁹, а можливо, і дещо раніше¹⁰. Воно передане в літописних повідомленнях із незначними розбіжностями, які були зумовлені тим, що протягом XI—XIII ст. на Русі одночасно функціонувало кілька версій цього антропоніма: «Кснѣтинъ», «Костѣтинъ», «Кстѣтинъ», а також «Косняч», «Кѣстяжко», «Кснятко», «Костяшко»¹¹. Вважаю, немає особливих підстав сумніватися в тому, що найбільш вірогідним іменем боярина було ім'я Коснятин. По-перше, саме воно домінує у літописних переказах. По-друге, версія «Коснятин» була більш притаманна саме боярському середовищу, тоді як у князівському домінувала версія «Костянтин»¹².

² Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей (далі — ПСРЛ). Санкт-Петербург: Типографія М. А. Александрова, 1908. Т. 2. Стб. 548; 564, прим. 22.

³ Там же. Стб. 548, прим. 62.

⁴ Там же.

⁵ Там же. Стб. 488.

⁶ Там же. Стб. 488, прим. 57.

⁷ Там же. Стб. 509, 564. В першому випадку пізніший редактор *Іпатіївської редакції* замінив «Кстѣтинъ» на «Кснятинъ». Там же. Стб. 509, прим. Г.

⁸ Там же. Стб. 564, прим. 54.

⁹ Там же. Стб. 130; Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов / под ред. и с предисл. А. Н. Насонова. Москва; Ленинград: Изд-во АН СССР, 1950. С. 161, 164.

¹⁰ Анна Літвіна і Фьодор Успенський припускають, що воно могло бути хресним іменем чернігівського князя Мстислава Володимировича, котрий народився не пізніше останньої чверті X ст. Див.: Литвина А., Успенский Ф. Агиография и выбор имени в Древней Руси // Славяноведение. 2005. № 4. С. 40 і прим. 20.

¹¹ Skulina T. Staroruskie imiennictwo osobowe. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich; PAN, 1974. Cz. 2. S. 72, 75; Валеєв Г. О некоторых вариантах греческого имени Κωνσταντῖνος в летописных списках «Повести временных лет» // Этимологические исследования: сборник научных трудов. Екатеринбург, 1991. Вып. 5. С. 87—88, 91.

¹² Skulina T. Op. cit. Cz. 2, S. 186, 217; Staroruskie imiennictwo osobowe. Cz. 2. S. 186; Див. також: Литвина А., Успенский Ф. Выбор имени у русских князей в X—XVI вв. Династическая история сквозь призму антропонимики. Москва: Индрик, 2006. С. 568—572.

Друга частина особової назви Коснятина згадується в літописі тричі в одній і тій самій формі — «Сѣрославичъ». Очевидно, що це патронім боярина. Важко, однак, встановити, ким за походженням був батько Коснятина. Пошук відповіді на це запитання ускладнений тим, що ім'я Сірослав жодного разу не згадується в руських джерелах¹³. Та все ж порівняльний аналіз середньовічної слов'янської антропонімії відкриває перед дослідниками певні можливості для пошуку відповіді на порушене питання. Привертає увагу факт, що ім'я Сірослав у досліджуваний період було добре відоме в сусідніх польських землях, де зустрічалося вже в першій половині XII ст. (1136 р.) у версії «Sirozlau»¹⁴. Наступні згадки про нього в польських джерелах датуються 1177, 1189, 1203 («Ciroslaus», «Scirozlaus»)¹⁵, 1212 («Sirozlai»)¹⁶, 1246 («Syroslaus»)¹⁷, 1254 («Sirozlaus

¹³ Див.: Тупиков Н. М. Словарь древне-русскихъ личныхъ собственныхъ именъ. Москва: Русский путь, 2004. С. 354—355; Skulina T. Op. cit. Cz. 2, S. ; Wójtowicz M. Древнерусская антропонимия XIV—XV вв. Северо-Восточная Русь. Poznań: UAM, 1986. С. 276—277; Чучка П. Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник. Ужгород: Ліра, 2011. С. 321.

¹⁴ Так звана «Гнезненська булла» («*Ex commisso nobis a Deo*») папи Інокентія II, датована 7 липня 1136 р., згадує «Sirozlau» — мешканця або власника розташованої в Великій Польщі «Villa Piscatorum». Дет. див.: Rozwadowski J. Bulla z r. 1136 jako najstarszy zabytek języka polskiego. Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1909. S. 8 (передрук в: Materiały i pracy Komisji językowej Akademii Umiejętności w Krakowie. Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1909. T. 4. S. 433—487); Taszycki W. Najdawniejsze zabytki języka polskiego. Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1951. S. 12 (Серія: Biblioteka Narodowa. Seria I. № 104). Серед мешканців/власників цієї ж місцевості згадано особу на ім'я «Ziroch». На думку Вітольда Ташицького, мова в даному випадку йде про ім'я «Siroch», яке було зменшувальною формою імені Сірослав. Taszycki W. Op. cit. S. 12.

¹⁵ Kodeks dyplomatyczny Śląska: zbiór dokumentów i listów dotyczących Śląska. T. 1: 971—1204 / wyd. K. Maleczyński. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1956. № 59, 66, 98. Див. також: Maleczyński K. Kilka dokumentów z pierwszej połowy XIII wieku z archiwum joannitów w Orliku // Sobótka. 1957. R. 12. № 3. S. 364.

¹⁶ Kodeks dyplomatyczny Śląska: zbiór dokumentów i listów dotyczących Śląska. / wyd. K. Maleczyński. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1959. T. 2: 1205—1220. № 151.

¹⁷ Codex Diplomaticus et Commemorationum Masoviae Generalis / oprac. i wyd. J. K. Kochanowski. Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 1919. T. 1: obejmujący materiał do zgonu Konrada. S. 554.

miles»)¹⁸, 1262 («Sirostaw filius Wloscibori»)¹⁹ роками. Часто його можна було зустріти і в пізніший період²⁰. Зважаючи на таку поширеність цього антропоніма в землях П'ястів, можна з обережністю припустити, що ім'я Сірослав потрапило до Галицької землі із польської середньовічної антропонімії, що могло бути результатом взаємних культурних контактів²¹ чи, наприклад, мішаного шлюбу. Не варто також остаточно відкидати версію польського походження батька Коснятина, хоча останнє припущення має виключно гіпотетичний характер²².

Коснятин Сірославович згадується на сторінках *Kiївського літопису* чотири рази. Вперше під літописною датою 6665 (1157/1158) у зв'язку із так званою «справою Івана Берладника». Зі слів літописця, галицький князь Ярослав Володимиркович активно добивався видачі йому колишнього звенигородського князя Івана Ростиславовича, відомого під

¹⁸ Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego / wyd. T. Lubomirski. Warszawa: Gazeta Polska, 1863. № 22.

¹⁹ Stenzel G. A. Liber foundationis claustris sanctae Mariae Virginis in Heinrichow oder Griindungsbuch des Klosters Heinrichau. Breslau: Verlage bei Josef Max, 1854. № 16, S. 164.

²⁰ Див. Taszycki W. Najdawniejsze polskie imiona osobowe. Kraków: PAU, 1925. S. 95; Słownik staropolskich nazw osobowych / pod red. i ze wstępem W. Taszyckiego. Wrocław; Warszawa; Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich; PAN, 1977. T. 5: Sabaszczewska—Starszy. S. 79—80.

²¹ Ширше про це див.: Sielicki F. Polsko-ruskie stosunki kulturalne do końca XV wieku. Wrocław: Wyd-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1997. S. 34—52.

²² Варто відзначити, що приклади перебування поляків на службі у руських князів в XI—XIII ст. були не такими вже й рідкісними, див. про це: Нагирный В. Поляки на службе у русских князей в XI—XIII веках: перспективы использования русских летописей для изучения проблемы // Актуальные проблемы источниковедения: материалы V Международной научно-практической конференции к 110-летию Витебской ученой архивной комиссии, Витебск, 25—27 апреля 2019 г. / редкол. А. Н. Дулов и М. Ф. Румянцева (отв. ред.) и др. Витебск: ВГУ им. П. М. Машерова, 2019. С. 136—139. В окремих випадках особам польського походження навіть вдавалося зробити успішну кар'єру на Русі, найкращими прикладами чого можуть бути Петро Влостович і Володислав Лях. Див.: Plezia M. Palatyn Piotr Włostowic. Sylwetka z dziejów Śląska w XII wieku. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1947. S. 33—35; Bieniek S. Piotr Włostowic, postać z dziejów średniowiecznego Śląska. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1965. S. 48—50; Nagirnyy V. Urzędnicy ziemi kijowskiej od drugiej połowy XI do pierwszej połowy XIII wieku. Studium prozopograficzne. Kraków: Historia Iagellonica, 2021. S. 186—191.

прізвиськом Берладник. Останній перебував у полоні в тестя Ярослава, київського князя Юрія Володимировича. Початково старання Ярослава увінчалися успіхом і Юрій погодився віддати Івана Ярославові. З цією метою галицький правитель відправив до Києва служилого(?) князя Святополка, а також «Кснѣтина Сѣрославича . съ многою дружиною»²³. Місія, однак, не досягнула поставленої мети — під впливом митрополита Константина київський князь відмовився видавати Берладника і відправив його до своїх родових володінь у Володимиро-Суздальській Русі²⁴. Згідно з дослідженнями Ніколая Бережкова, ці події відбувалися в 1156 або на початку 1157 р.²⁵, із чим можна погодитися.

Наведена літописна інформація цінна не тільки з огляду на те, що вона є першою згадкою про Коснятина, але й тому, що прямо вказує на його функції: «Кснѣтина Сѣрославича . съ многою дружиною»²⁶. Як видно з повідомлення, він очолював галицьку дружину і був воєводою князя Ярослава Володимировича. Крім того, літописець вказав не тільки ім'я Коснятина, а й патронім, що свідчить про його високий статус і належність до боярського стану. Такий статус підтверджується і характером місії, яку було доручено воєводі, а також її значимістю для правителя Галича. Всі ці фактори дозволяють впевнено говорити про те, що на початку другої половини 50-х рр. XII ст. Коснятин Сірославович належав до найвпливовіших представників галицьких еліт і входив до найближчого оточення Ярослава Володимировича.

Виконання Коснятином функцій воєводи в 1156/1157 р. свідчить також про те, що він був уже в зрілому віці. Відповідно свою кар'єру він мав розпочати значно раніше. Дуже правдоподібно, що це сталося ще за часів правління в Галичі Володимирка Володаревича. Можна також обережно припустити, що боярин був у числі «Галицькыа. мужи»²⁷, котрі очолювали галицькі війська у битві під Теробовлею в 1154 р.

Наступні літописні повідомлення підтверджують високий статус Коснятина при дворі Ярослава Володимировича і виконання ним функцій галицького воєводи. Перше із них літописець помістив під 6668 (1160/1161) роком, але дослідження Н. Бережкова показали, що вказані

²³ Ипатьевская летопись. Стб. 488.

²⁴ Там же.

²⁵ Бережков Н. Хронология русского летописания. Москва: Изд-во АН СССР, 1963. С. 168–169.

²⁶ Там же.

²⁷ Ипатьевская летопись. Стб. 466.

події необхідно датувати попереднім, 6667 (1159/1160) роком²⁸. Мова йде про один з епізодів боротьби між представниками Ольговичів і Давидовичів. У ході цього протистояння чернігівський князь Святослав Ольгович організував похід на Вжищ²⁹, де правив Святослав Володимирович, і взяв місто в облогу. Участь у військовій акції Святослава Ольговича взяли його син Олег і племінники, Святослав і Ярослав Всеволодовичі, а також київський полк на чолі із сином Ростислава Мстиславовича Рюриком, смоленський князь Роман Ростиславович, полоцький князь Всеслав Василькович і «Ксѣтѣтинъ Сѣрославичъ . с Галичанъ»³⁰. Облога міста тривала 5 тижнів і завершилася капітуляцією Святослава Володимировича. На жаль, літописець нічого більше не повідомляє про участь Коснятина у цій військовій кампанії.

Про виконання боярином функцій воєводи галицького князя Ярослава Володимировича говорить і літописна стаття 6680 (1172/1173) р. Вона розповідає про похід волинського князя Мстислава Ізяславовича і його союзників проти київського князя Гліба Юрійовича і вишгородського князя Давида Ростиславовича, який насправді відбувся в лютому 1170 р.³¹ Допомогу Мстиславу надав і Ярослав Володимирович, відправивши своєму союзнику галицький полк на чолі із Коснятином Сірославовичем³². В кінцевому підсумку похід не приніс очікуваного результату, і Мстислав змушений був повернутися до Володимира. Що стосується участі в цих подіях галичан, то літописець описав її наступним чином: «Ксѣтѣтинъ . же съ Ярославичи бѣше . воевода съ Галичанъ . и рече приславъ къ Мстиславу . велѣно ми своимъ кнзємъ Ярославомъ пѣть дѣновъ стати оу Вышегорода ити домови . и посла к нему Мстиславъ река тако . мнѣ братъ Ярославъ тако молвить . донелѣже оуладиши сѣ съ братьею . дотолѣже не пуцаи полковъ моихъ ѡ себе . ѡни же съписавше грамоту ложьнѣю . и послаша къ нему . и поидоша ѿ него Галичане»³³.

Наведене вище повідомлення надзвичайно цікаве. Увагу в ньому привертають кілька важливих моментів. По-перше, кидається у вічі, що після зайняття Києва галицький військовий контингент явно не бажав

²⁸ Бережков Н. Указ. соч. С. 171–172, 332, прим. 97.

²⁹ Тепер однойменне село в Брянській обл. Російської Федерації.

³⁰ Ипатьевская летопись. Стб. 509.

³¹ Бережков Н. Указ. соч. С. 182.

³² Ипатьевская летопись. Стб. 548–549.

³³ Там же. В *Хлєбніковській редакції* говорить, що підробку грамоти здійснив сам Коснятин. Там же. Стб. 549, прим. 10, 11, 13.

продовжувати брати участь у кампанії Мстислава, і, незважаючи на всі вмовляння володимирського князя, галичани припинили облогу Вишгорода і повернулися додому. Говорячи про їх відхід, літописець усю вину за це, а також за фальшування князівської грамоти покладає на Коснятина Сірославовича. Важко сказати, чи підробка грамоти справді була і якими могли бути мотиви боярина. Петро Стефанович висловив цікаве припущення, що галицький воєвода міг вважати свої зобов'язання перед Мстиславом виконаними, коли волинський князь зайняв Київ і уклав попередні домовленості зі своїми союзниками про новий поділ володінь³⁴. Таке припущення не позбавлене сенсу, однак остаточно підтвердити чи спростувати його немає можливості.

По-друге, літописець повідомляє, що поряд із воєводою участь у поході взяли «**Я**рославичи», тобто малолітні сини Ярослава Володимирковича³⁵. Омелян Пріцак вбачав в останньому повідомленні «недвозначне підтвердження [...], що Коснятин був воєводою-кормильцем синів Ярослава, зокрема престолонаслідника — Володимира»³⁶. Такий категоричний висновок українського сходознавця не зовсім зрозумілий, оскільки підстав для такого трактування недостатньо, що вже було підкреслене мною в одній із попередніх робіт³⁷. Літописні дані дозволяють впевнено говорити тільки про виконання Коснятином функцій воєводи.

Востаннє Коснятин Сірославович віднотований на сторінках літопису в статті 6681 (1173/1174) року. На думку Н. Бережкова, події з участю боярина насправді відбувалися в 1170/1171 р.³⁸, а П. Стефанович пропонує

³⁴ Даний момент був ґрунтовно проаналізований П. Стефановичем, тому немає потреби ще раз вдаватися до його детального розгляду. Історик датує ці події більш широко, 1170 — початком 1171 р., див.: Стефанович П. Отношения князя и знати в Галицком и Волынском княжествах до конца XII в. // Средневековая Русь. Москва: Индрик, 2007. Вып. 7. С. 193—195.

³⁵ Ипатьевская летопись. Стб. 548. П. Стефанович допускає можливість того, що літописець міг припуститися помилки в словах «Кснѣтинъ . же съ **Я**рославичи» і що насправді могло йтися про «Кснѣтинъ . же съ **С**рославич». Стефанович П. Указ. соч. С. 194. Таке припущення є цікавим, але підтвердити чи спростувати його неможливо.

³⁶ Пріцак О. Коли і ким було написано «Слово о полку Ігоревім». Київ: Обереги, 2008. С. 142.

³⁷ Детальніше про це див: Нагірний В. Коснятин Сірославич і Володислав Кормильчич: кілька міркувань про можливу спорідненість // Фортеця: збірник заповідника «Тустань», Львів: Простір-М, 2020. Кн. 4. С. 255—263, зокрема С. 257—260.

³⁸ Бережков Н. Указ. соч. С. 188.

датовати їх дещо пізнішим часом (не раніше січня 1171 р.)³⁹. Цього разу боярин згаданий у контексті розповіді про конфлікт між Ярославом Володимирковичем та його дружиною Ольгою Юрїівною і старшим сином Володимиром. В ході цього конфлікту Коснятин підтримав Ольгу і разом з нею та Володимиром відправився у польські землі, де вони перебували протягом восьми місяців: «выбѣже княгини изъ Галича въ Ляхи . сѣмь с Володимиромъ . и Ксѣнтинъ Сѣрославичъ и мѣози богарѣ с нею быша тамо . и . мѣции»⁴⁰. Можливо, мав рацію П. Стефанович, припустивши, що боярин підтримав дружину Ярослава, оскільки сам потрапив в опалу через історію з підробленою грамотою під час походу на Київ і Вишгород у 1169/1170 р.⁴¹ Характерно, що цього разу Сірославович згаданий без прив'язки до виконуваних ним функцій. З іншого боку, він єдиний із «мѣози богарѣ», названий на ім'я і з патронімом, а це виразно свідчить, що Коснятин зберіг високе становище при князівському дворі.

Важко сказати, як склалася подальша доля Коснятина Сірославовича. Можна тільки припустити, що він повернувся до Галича наступного року, коли «Галичани князѣ водивше ко крѣсту тако ему имѣти княгиню въ правду . и тако оуладивъшесѣ»⁴². О. Пріцак твердив, що пізніше «боярин перебував в оточенні Володимира Ярославовича і разом з ним був на другому (1174–1175) і третьому (1180–1184) вигнаннях»⁴³. Однак характер літописної інформації не дає жодного натяку на можливість такого розвитку подій. Так само невідомо, чи Коснятин був серед «моужи Галичкыѣ», в присутності яких галицький князь Ярослав Володимиркович у вересні 1187 р. оголосив свій політичний заповіт⁴⁴. Вважаю, що галицького воєводу не варто також ототожнювати з Коснятином із графіті № 761 з церкви Св. Пантелеймона у Галичі⁴⁵.

Про можливі родинні зв'язки Коснятина в джерелах не збережено жодної інформації. Однак це не завадило О. Пріцаку відстоювати думку,

³⁹ Стефанович П. Указ. соч. С. 195, 197.

⁴⁰ Ипатьевская летопись. Стб. 564.

⁴¹ Стефанович П. Указ. соч. С. 198.

⁴² Ипатьевская летопись. Стб. 564.

⁴³ Пріцак О. Назв. праця. С. 144.

⁴⁴ Ипатьевская летопись. Стб. 656–657.

⁴⁵ Текст графіті див. в: Корнієнко В. Епіграфіка сакральних пам'яток Галича (XII–XIX ст.) // Галич. Збірник наукових праць / за ред. М. Волощука. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2018. Сер. 2. Вип. 3. С. 291. Такому ототожненню суперечить як контекст повідомлення, так і значний хронологічний проміжок (бл. 40 р.) між останньою згадкою Коснятина в літописі і часом появи графіті.

що сином Сірославовича був добре відомий із *Галицько-Волинського літопису (Хроніки Романовичів)* Володислав Кормильчич. Таке твердження дослідника опиралося на вже згадане вище припущення, що Коснятин був кормильцем галицького князя Володимира Ярославовича⁴⁶. Детальному розгляду цієї проблеми присвячена інша моя праця⁴⁷. В цьому місці відзначу тільки, що стан джерельної бази не дозволяє говорити про жодні ймовірні родинні зв'язки між Коснятином і Володиславом.

Із діяльністю Коснятина Сірославовича дослідники пов'язують ще одне суперечливе твердження. Починаючи від Генрика Сейдлера цілий ряд краєзнавців обстоюють думку, що воєвода був засновником або й власником м. Снятина, розташованого на галицькому Пониззі⁴⁸. Такий підхід став надзвичайно популярним і міцно укорінився не тільки в історичній чи популярній літературі, а й у суспільній думці, виявом чого стали святкування на офіційному рівні 800-річчя (1958 р.), 850-річчя (2008 р.) і 860-річчя (2018 р.) Снятина⁴⁹. Однак новітні дослідження показують, що він базується на помилковому трактуванні літописних статей 6665 (1157/1158) і 6666 (1158/1159) рр. і повністю відірваний від історичних реалій, що жодним чином не дозволяє пов'язувати галицького воєводу із містом над Прутом⁵⁰. Так само нічого не відомо про інші можливі володіння Коснятина.

⁴⁶ Прицак О. Назв. праця. С. 140–145. Наскільки мені відомо, тезу О. Прицака підтримав тільки Адриан Юсупович, див.: Jusupović A. *Elity zeimi halickiej i wołyńskiej w czasach Romanowiczów (1205–1269)*. Studium prozopograficzne. Kraków: Avalon, 2013. S. 278. В біографії Володислава автор відмітив, що в Кормильчича, дуже правдоподібно, було два брати — Яволод і Ярополк (Ibidem. S. 277; див. також S. 246, прим. 1229), котрих, гіпотетично, теж можна було б вважати синами Коснятина Сірославовича. Однак в біографіях Яволода і Ярополка варшавський дослідник проігнорував можливі родинні пов'язання між ними та Володиславом (Ibidem. S. 175–176, 179–180).

⁴⁷ Нагірний В. Коснятин Сірославич і Володислав Кормильчич. С. 255–263.

⁴⁸ Seidler H. *Sniatyn: szkic monograficzny*. Stanisławów: Ziemia Stanisławowska, 1930. S. 4.

⁴⁹ Детальніше про це див.: Нагірний В. Штучні ювілеї міст: так зване «860-річчя Снятина», Локальна історія. 5.03. 2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://localhistory.org.ua/shtuchni-yuvileyi-mist-tak-zvane-860-richchya-snyatyna/?fbclid=IwAR2Lszyvw7h-bpy5uZmUWlyclKZ_vNOFI0ZMrHWXeEJXo3JCmTBhwhfCLeXs; Його ж. Чи галицький воєвода Коснятин Сірославич був причетний до появи назви міста Снятина // Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Івано-Франківськ, 2020. Вип. 33. С. 30–39. Там також детальна характеристика історіографії проблеми.

⁵⁰ Див.: Нагірний В. Штучні ювілеї міст; Його ж. Чи галицький воєвода Коснятин Сірославич. С. 30–39. Див. також: Миська Р. Літописні пункти Галицької землі (за писемними та археологічними джерелами) // Археологічні дослідження Львівського університету. Львів, 2015. Вип. 19. С. 108.

Підводячи підсумок, необхідно відмітити, що Коснятин Сірославович належав до нечисленної групи галицьких еліт, інформація про які збережена в літописах. Їх лаконічні повідомлення не дають можливості відтворити весь життєвий шлях боярина, але дозволяють вважати, що він був міцно пов'язаний із Галицькою землею і її столярним містом. Підтверджений джерелами період його активності охоплює 1156/1157–1170/1171 рр. Більшість цього часу – щонайменше до лютого 1170 р. – Коснятин виконував функції воєводи галицького князя Ярослава Володимирковича. Є підстави вважати, що свою службу він розпочав ще в часи правління Володимирка Володаревича. Опираючись на методологію визначення вікових критеріїв, необхідних для зайняття посади воєводи, запропоновану мною при дослідженні персонального складу київських урядників XI–XIII ст.⁵¹, можна припустити, що в 1156/1157 р. Коснятин Сірославович уже ввійшов у четверте десятиліття свого життя або навіть був у більш поважному віці. Відповідно він мав народитися не пізніше першої половини 20-х рр. XII ст. Помер після 1171/1172 р. Можна ствердити, що боярин належав до найближчого оточення Ярослава Володимирковича і був одним із найбільш впливових урядників при дворі галицького князя. Про його родинні зв'язки та майновий статус не відомо нічого, а твердження про його можливу спорідненість із Володиславом Кормильчичем чи про причетність до заснування міста Снятина не витримують наукової критики.

Vitaliy Nagirnyy (Krakow, Poland)

Kosniatyn Siroslavovych, Voivode of Halych: an Attempt at a Biographical Essay

The article attempts to recreate the biography of voivode Kosniatyn Siroslavovych, one of the most famous representatives of the Galician elites of the twelfth century. As confirmed by sources, the period of his activity covers 1156 / 1157–1171 / 1172. It can be assumed that he was born not later than in the first half of the 20s of the 12th century and began his career during the reign of Volodymyrko Volodarevych. During 1156 / 1157–1170 / 1171, Kosniatyn was a voivode of Halych and belonged to Yaroslav Volodymyrkovich's immediate entourage. He died after 1171 / 1172. There is no reason to believe that Kosniatyn Siroslavovych and Volodyslav Kormylchych had family ties, or to link the boyar with the founding of the town of Sniatyn in the Lowlands of Halych.

Key words: *Kosniatyn Siroslavovych, voivode, the Galician elites, Halych.*

⁵¹ Nagirnyy V. Urzędnicy ziemi kijowskiej. S. 37.